

การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมเพื่อการสร้างสรรคบทเพลงฝักพื้นฐานสำหรับ
วงดุริยางค์เครื่องลมจากบทเพลงพื้นเมืองล้านนา
CULTURE SURVEILLANCE FOR CREATION OF MUSIC STUDIES OF
WIND BAND FROM LANNA MUSIC

อดิวัชร พนาพงศ์ไพศาล*
Adiwach Panapongpaisarn*

สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Major of Music, School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการ
สร้างสรรคบทเพลงสำหรับฝักพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย และเพื่อ
สร้างสรรคบทเพลงสำหรับฝักพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมจากทำนองเพลงพื้นเมือง
ล้านนาในจังหวัดเชียงราย ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ครูสอนดนตรีพื้นเมือง ครูผู้ควบคุมและ
นักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม โดยมีเครื่องมือการวิจัยได้แก่แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
แบบสอบถามและเพลงสำหรับฝักพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม

ผลการศึกษาพบว่า การเลือกเพลงที่นำมาสร้างสรรคเป็นบทเพลงสำหรับฝัก
พื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม พิจารณาจากทำนองเพลงเป็นทำนองที่ครูสอนดนตรีพื้นเมือง
ล้านนาทุกท่านใช้สอนทำนองเพลงที่เป็นที่รู้จักของนักเรียน อีกทั้งเลือกจากการเคลื่อนทำนอง
ที่ไม่ซ้ำกันมากเกินไป ซึ่งการซ้ำกันของทำนองที่กว้างมากจะยากต่อการบรรเลงโดยเครื่อง
ดนตรีของนักเรียน จึงได้ทำนองเพลง 8 ทำนอง ที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรคเป็นเพลง
สำหรับฝักพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม ได้แก่ ล่องแม่ปิง ฤาษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว ปุ่มเป้ง
สร้อยเวียงพิงค์ ระเบ้าไก่แจ้ ฟ้อนสาวไหม และหมู่เฮาจาวเหนือ บทเพลงสำหรับฝักพื้นฐาน

* ผู้ประสานงาน: อดิวัชร พนาพงศ์ไพศาล
อีเมล: Adiwach@gmail.com

ของวงดุริยางค์เครื่องลม “คะนิงหาล้านนา” เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงพื้นเมืองล้านนาให้มีลักษณะเป็นแบบคอรอลสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม ประกอบด้วยเพลงย่อยจำนวน 8 เพลง แนวคิดที่ใช้ในการเรียบเรียงเสียงประสานใช้ระบบอิงกุญแจเสียง โดยให้ความสำคัญกับศูนย์กลางเสียงและเนื้อดนตรีเป็นแบบแปรแนว อัตราจังหวะกำหนดให้เป็นแบบ 4/4 กุญแจเสียงที่ใช้ ได้แก่ บีแฟลตเมเจอร์ เอฟเมเจอร์ อีแฟลตเมเจอร์ โมดซีเอโอเลียน และโมดซีมิกโซลีเดียน มีการใช้การสร้างทำนองรอง การซ้ำหัววลำดับทำนอง การเลียนทำนอง การใช้จังหวะขัด การเคลื่อนทำนองแบบสวนทาง การแปรทำนอง และทำนองสับสน

คำสำคัญ: เพลงพื้นบ้านล้านนา, วงดุริยางค์เครื่องลม, การเรียบเรียงเสียงประสาน

Abstract

This research aimed to study appropriate rhythm of Lanna folk songs to create the practice song for wind band in Chiang Rai Province, and to create the practice song for woodwind band from the melody of Lanna folk songs. The informants were a Lanna folk song teacher, a conductor, and students in a woodwind band. Observation form and in-depth interview, questionnaire, and practice song for the woodwind band were used as the research tools.

Findings illustrated that the selection of the song for the practice song for the wind band was considered from the melody. It was the melody that was taught by all Lanna folk song teachers which was known to the students. Furthermore, the selection depended on the moderate melodic motion; the disjunct wide range was difficult to the students to play. Consequently, eight melodies were selected as the most appropriate melody for creating the practice song for the wind band, which were Long Mae Ping, Rue Si Long Tham, Prasat Wai, Pum Peng, Sroi Wiang Ping, Rabam Kai Jae, Fon Saw Mai, and Moo Hao Jao Neua. The practice song for the wind band that was the “Lanna Reflection” was the arrangement of the harmonic of Lanna folk song as

the chorale for the band, consisting of eight songs. The concept based in the tonality that highlighted on the central of tone while the music texture was heterophony. The rhythm was 4/4 and the clefs used were B-flat major, F major, E-flat major, C Aeolian mode, and Mixolydian mode. Countermelody, melodic sequence, melodic Variation, imitation, syncopation, contrary motion and Klang-farbenmelodie were also applied.

Keywords: Lanna Folk Song, Wind Band, Arrange

บทนำ

บทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมที่สร้างสรรค์โดยนักประพันธ์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านวงดุริยางค์เครื่องลมที่เป็นคนไทยมีจำนวนน้อยมาก โดยทั่วไปคนไทยนิยมใช้บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานให้กับวงดุริยางค์เครื่องลมที่มาจากต่างประเทศ ซึ่งพบว่าเพลงที่ใช้สำหรับฝึกพื้นฐานต่าง ๆ มักมาจากเพลงพื้นเมือง หรือพื้นบ้านของประเทศนั้น ๆ แต่มีข้อดีคือมีแบบแผนที่ต้อง แต่บางครั้งการที่ผู้เล่นเป็นคนไทยมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับทำนองเพลงที่สร้างขึ้นจากผู้แต่งต่างประเทศ ผู้ฝึกสอนจึงต้องใช้เวลามากพอสมควรในการอธิบายเพิ่มเติมถึงที่มาที่ไปและวัตถุประสงค์ของการเล่นบทเพลงฝึกพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เล่นมีความเข้าใจที่ถูกต้องในการบทเพลงฝึกพื้นฐาน ทั้งนี้หากสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการสร้างบทเพลงฝึกพื้นฐานที่มีทำนองที่คนไทยคุ้นเคยจะทำให้มีความเข้าใจในเพลงมากขึ้น โดยเฉพาะกับบทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม

โคดา (Zoltan Kodaly) เป็นนักประพันธ์เพลงชาวฮังการีที่เป็นผู้วางรากฐานการสอนดนตรีให้กับเด็ก ๆ ในประเทศฮังการี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555: 227) โคดาเลือกใช้เพลงสำหรับการสอนเด็กที่เป็นเพลงพื้นบ้าน ธวัชชัย นาควงศ์ (2544: 3 - 20) กล่าวถึงการเลือกใช้เพลงของโคดาว่า เพลงพื้นเมืองอาจเรียกได้ว่าเป็นวัสดุที่ได้จากชีวิตประจำวัน ในการสอนดนตรีเพลงพื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของคนประจำท้องถิ่นซึ่งแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกร่วมกัน ทั้งนี้ดนตรีล้านนาถือเป็นสิ่งสำคัญที่อยู่ควบคู่กับวิถีชีวิตของคนเมือง โดยทั่วไปดนตรีพื้นเมืองเล่นได้ทุกเทศกาล ไม่ได้มีข้อจำกัดเพียงเทศกาลใดเทศกาลหนึ่ง

(อนุก นาวิกมูล, 2550: 98) สามารถเล่นได้ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นงานสำคัญทาง ตลอดจนการเล่นดนตรีประเทืองอารมณ์ (ธีรยุทธ ยวงศรี, 2540: 12) ทำนองเพลงมีมากมาย จังหวะมีหลายรูปแบบ เนื้อหาของเพลงมีทั้งหลักธรรมคำสอน การกี่ยวพาราสิ การจับกันของหนุ่มสาว ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่จะมีความคุ้นชินและซึมซับกับดนตรีลักษณะนี้เป็นอย่างมาก

ดังนั้นผู้วิจัยใช้แนวคิดของโคคายที่ใช้ดนตรีพื้นเมืองในการสอนดนตรีที่มีวัตถุประสงค์ทั้งการพัฒนาความสามารถด้านดนตรีของเด็กและเพื่อให้เด็ก ๆ ได้รู้จักกับดนตรีของตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนวัฒนธรรมดนตรีของตนเอง สอดคล้องกับแนวทางดำเนินงานการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่เป็นการดำเนินการศึกษาวิจัยวิเคราะห์สภาพปัญหา สถานการณ์พฤติกรรมที่เป็นปัญหาและมีแนวโน้มเปี่ยงเบน เพื่อจัดทำแนวทางดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องทิศทางทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติ อีกทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวัฒนธรรม ตลอดจนผลิตสื่อวัฒนธรรมที่ดีงาม เป็นต้นแบบเผยแพร่ออกไป (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย กลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม, 2555: 15)

จากเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาสำหรับสร้างสรรค์บทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม ที่มีลักษณะเป็นคอรอลสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม โดยใช้ทำนองเพลงพื้นเมืองเป็นวัตถุดิบหลักสำหรับการเรียบเรียงเสียงประสาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เล่นในวงดุริยางค์เครื่องลมที่เป็นคนพื้นเมืองเข้าใจถึงทำนองและวัตถุประสงค์ของเพลงได้ง่ายยิ่งขึ้น และช่วยพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติเครื่องดนตรีที่อยู่ในวงดุริยางค์เครื่องลมให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่ทำนองเพลงพื้นเมืองซึ่งสะท้อนได้ถึงเอกลักษณ์ความเป็นคนพื้นเมืองให้เยาวชนได้รู้จักสืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมจากทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาในจังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่มีลักษณะเป็นวงดนตรีบรรเลง จำนวน 4 คน และครูผู้ควบคุมวงดุริยางค์ 1 คน และนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม จำนวน 50 คน พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

2.1 แบบสังเกตคณะผู้วิจัยใช้การสังเกตประกอบการซักถาม การบันทึกภาพ และการบันทึกเสียง ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่เป็นเพลงบรรเลง ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสัมภาษณ์เพื่อศึกษาทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ใช้ในการสอนสำหรับครูดนตรีพื้นเมืองล้านนา และเพื่อศึกษาแนวทางการใช้ดนตรีพื้นเมืองล้านนาเพื่อเสริมทักษะการเล่นของวงดุริยางค์เครื่องลมสำหรับครูผู้ควบคุมวง

2.3 แบบสอบถาม ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลที่สะท้อนถึงการรู้จักเพลงพื้นเมืองล้านนาสำหรับนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม

2.4 บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมที่เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานให้มีลักษณะเป็นคอรอลสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการบันทึกเสียงที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เป็นเพลงบรรเลง ดังนี้

3.1 ทำการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อเป็นการกำหนดแนวคิด ประเด็นที่ศึกษา และแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 ทำการสืบค้นข้อมูลอินเทอร์เน็ตจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

3.3 ศึกษาข้อมูลบุคคล คือ ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนา

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม แบ่งเป็นสองด้าน คือ

3.4.1 ด้านการศึกษาทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เป็นเพลงบรรเลง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการติดตามการ บันทึกเสียง สัมภาษณ์ครู และการสนทนากลุ่มย่อย

โดยมีหัวข้อเกี่ยวข้องกับทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เป็นเพลงบรรเลง ลำดับขั้นตอนการสอนบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนา เพื่อศึกษาข้อมูลของทำนองเพลงเบื้องต้นก่อนนำไปสร้างเป็นบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม

3.4.1 ด้านบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม เป็นการเชิญครูผู้ฝึกสอนวงดุริยางค์เครื่องลม ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนา และนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลมร่วมกันระดมความคิดเห็นกับผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่นำมาเรียบเรียงเสียงประสานเป็นคอรอลสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมและวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของเพลงที่จะนำไปใช้ในการฝึกซ้อมจริง

3.5 นำข้อมูลที่ได้รับการจากข้อมูลเอกสาร ข้อมูลอินเตอร์ ข้อมูลบุคคล และข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามทั้งด้านการศึกษากำหนดทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาและด้านบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมที่มีลักษณะเป็นคอรอลสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม นำมาวิเคราะห์และจัดทำเป็นผลการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ใช้ในการเรียนการสอนของครูดนตรีพื้นเมือง ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ครูดนตรีพื้นเมืองล้านนา โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้เป็นวัตถุดิบของการเรียบเรียงเสียงประสาน พิจารณาจากทำนองเพลงเป็นทำนองที่ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาทุกท่านใช้สอน ทำนองเพลงที่เป็นที่รู้จักของนักเรียน และการเคลื่อนไหวของทำนองหลักที่ไม่ซับซ้อนมากเกินไป ตามหลักของการเรียบเรียงเสียงประสานของ Erickson (1983: 12) ที่กำหนดพื้นฐานของการเรียบเรียงเสียงประสานให้มีการพิจารณาจากช่วงเสียงของแต่ละเครื่องดนตรีให้มีความเหมาะสม และการบรรเลงช่วงเสียงที่เป็นขอบเขต (Limited Range) ของแต่ละเครื่องดนตรีด้วยการกระโดดขึ้นคู่ที่กว้างเป็นรองกระทำไต่ยากมาก ซึ่งวิธีการบรรเลงในช่วงเสียงที่เป็นขอบเขตโดยใช้ขึ้นคู่เสียงที่เคลื่อนเล็กน้อยเป็นวิธีการที่กระทำได้ง่ายกว่า

ภาพที่ 1 วิธีการใช้ชั้นคู่ในการเคลื่อนทำนอง

ที่มา: Erickson (1983: 12)

จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ โดยแยกเป็นหมวดหมู่ เนื้อหาให้ตรงประเด็นและขอบเขตของเนื้อหาของการศึกษา โดยให้มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การเรียบเรียงเสียงประสานบทเพลง

“คะนิงหาล้านนา” เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพลงพื้นเมืองล้านนามาสร้างสรรค์เพลง โดยแบ่งเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

5.1 กำหนดแนวคิดที่ใช้ในการเรียบเรียงเสียงประสานให้เหมาะสมกับทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่คัดเลือก เมื่อกำหนดรูปแบบและแนวคิดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงนำไปตรวจสอบความถูกต้อง โดยใช้ผู้ตรวจสอบจากทั้งกลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติ

5.2 การเรียบเรียงเสียงประสานของเพลงให้สอดคล้องกับรูปแบบและแนวคิดที่กำหนดไว้ตามข้อ 5.1

5.3 ตรวจสอบความถูกต้อง และความเรียบร้อย โดยใช้ผู้ตรวจสอบจากทั้งกลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติ

5.4 ทดสอบและปรับแต่งการเรียบเรียงเสียงประสาน โดยพิจารณาจากรายละเอียดของโน้ตในแต่ละแนวให้มีความเหมาะสมถูกต้อง สามารถปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับวิธีการเล่นของเครื่องดนตรี

5.5 ปรับปรุงแก้ไขเพลงตามข้อเสนอแนะ

5.6 แก้ไขขั้นตอนสุดท้ายก่อนที่จะนำไปสู่การแสดงจริง โดยเน้นความถูกต้องของเพลง การตีความจากสัญลักษณ์ทางดนตรี รวมไปถึงความสมบูรณ์ของการจัดพิมพ์โน้ตเพลง

5.7 นำเพลงที่เรียบเรียงเสียงประสานออกแสดงต่อหน้าสาธารณะชน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1. ทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย ได้แก่

1.1 การสอนดนตรีพื้นเมืองที่เป็นการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมือง

จากการสัมภาษณ์พ่อครูและแม่ครูที่มีประสบการณ์สอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาต่อการใช้ทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาเพื่อสอนพื้นฐานการเล่นเครื่องดนตรีล้านนาให้นักเรียน ครูทั้ง 4 ท่านมีแนวคิดที่ใช้ในการสอนบรรเลงดนตรีพื้นเมืองที่คล้ายคลึงกันโดยจะคำนึงถึงการให้นักเรียนได้เริ่มเรียนจากเพลงที่มีความง่าย ทำนองสั้นคุ้นหูนักเรียน จังหวะปานกลาง โน้ตที่ใช้ในเพลงมี 5 เสียง การไล่เสียงมีลักษณะเรียงนิ้วไม่กระโดดข้ามโน้ต โน้ตในเพลงมีการซ้ำไปมาง่ายต่อการจดจำ แล้วจึงให้นักเรียนได้เรียนเพลงที่มีจังหวะเร็วขึ้น ทำนองยาวขึ้น ใช้โน้ตมากขึ้น จาก 5 เสียงเป็น 6 - 7 เสียง มีการกระโดดข้ามโน้ต ตามลำดับ

การเรียงลำดับเพลงที่ใช้ในการเรียนการสอนดนตรีพื้นเมืองของครูแต่ละท่านมีความแตกต่างกันตามประสบการณ์และความชำนาญ โดยครูเกษม ดวงงาม เริ่มการสอนจากเพลง ล่องแม่ปิงเป็นเพลงแรก แล้วจึงตามด้วยเพลงปุมเป้ง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงซอพม่า เพลงน้อยใจยา เพลงซออ้อ เพลงหมู่เฮาจาวเหนือ และเพลงปราสาทไหว ตามลำดับ ครูพรหมสวรรค์ สรรพศรี เริ่มการสอนจากเพลงระบำไก่แจ้เป็นเพลงแรก แล้วจึงตามด้วยเพลงปราสาทไหว หรือ เพลงกุหลาบเวียงพิงค์ (หากเป็นการสอนชมรมผู้สูงอายุ) เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงล่องแม่ปิง เพลงล่องน่านเหนือ (ซอพระลอ) เพลงซอพม่า เพลงซออ้อ เพลงปุมเป้ง ตามลำดับ ครูสุคำ แก้วศรี เริ่มการสอนจากเพลงล่องแม่ปิงเป็นเพลงแรก แล้วจึงตามด้วยเพลงสร้อยเวียงพิงค์ (มอญดำ) เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงมังกรรายรำ เพลงปุมเป้ง เพลงระบำ เพลงหมู่เฮาจาวเหนือ เพลงปราสาทไหว ตามลำดับ ครูนพดา บุญรักษาเดชธนา เริ่มการสอนจากเพลงปุมเป้งเป็นเพลงแรก แล้วจึงตามด้วยเพลงล่องแม่ปิง เพลงสร้อยเวียงพิงค์ เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงหมู่เฮาจาวเหนือ เพลงพ่อนเงี้ยว เพลงซอพม่า เพลงซออ้อ เพลงพ่อนสาวไหม เพลงปราสาทไหวตามลำดับ

ทั้งนี้ครูสอนดนตรีพื้นเมือง 4 ท่านมีการใช้เพลงพื้นเมืองล้านนาในการสอนดนตรีรวมกันทั้งหมด 12 เพลง ได้แก่ ล่องแม่ปิง ฤๅษีหลงถ้ำ พ่อนสาวไหม หมู่เฮาจาวเหนือ สร้อยเวียงพิงค์ ระบำไก่แจ้ ล่องน่านเหนือ (ซอพระลอ/น้อยใจยา) ปราสาทไหว ซออ้อ

ขอพม่า มังกรร้ายรำ และปุมเป้ง และเพลงที่ใช้ในการสอนเหมือนกันทั้ง 4 ท่าน จำนวน 4 เพลง ได้แก่ ล่องแม่ปิง ภาษีหลงล้ำ ปราสาทไหว และปุมเป้ง

1.2 การรู้จักเพลงพื้นเมืองล้านนาของนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม

จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม จำนวน 50 ท่าน ที่สะท้อนถึงการรู้จักเพลงพื้นเมืองล้านนาทั้ง 12 เพลงที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนา พบว่า นักเรียนรู้จักทำนองเพลงพื้นเมืองทั้งหมด 11 ทำนอง ได้แก่ ล่องแม่ปิง ภาษีหลงล้ำ ฟ้อนสาวไหม หมูเหาจาวเหนือ สร้อยเวียงพิงค์ ระบายไก่อ๊แจ้ ล่องน่านเหนือ (ขอพระลอ/น้อยใจยา) ปราสาทไหว ซอฮื้อ ขอพม่า และปุมเป้ง

1.3 การเลือกเพลงล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย

การเลือกเพลงที่นำมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม พิจารณาจากทำนองเพลงเป็นทำนองที่ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาทุกท่านใช้สอน ได้แก่ ล่องแม่ปิง ภาษีหลงล้ำ ปราสาทไหว และปุมเป้ง และทำนองเพลงที่เป็นที่รู้จักของนักเรียน ได้แก่ ล่องแม่ปิง ภาษีหลงล้ำ ฟ้อนสาวไหม หมูเหาจาวเหนือ สร้อยเวียงพิงค์ ระบายไก่อ๊แจ้ ล่องน่านเหนือ (ขอพระลอ/น้อยใจยา) ปราสาทไหว ซอฮื้อ ขอพม่า และปุมเป้ง อีกทั้งมีการเลือกจากการเคลื่อนทำนองที่ไม่ซ้ำกันมากเกินไป ซึ่งทำนองที่เคลื่อนที่ไม่กว้างมากจะง่ายต่อการบรรเลงเครื่องดนตรีของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้ทำนองเพลง 8 ทำนองที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์เป็นบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม ได้แก่ ล่องแม่ปิง ภาษีหลงล้ำ ปราสาทไหว ปุมเป้ง สร้อยเวียงพิงค์ ระบายไก่อ๊แจ้ ฟ้อนสาวไหม และหมูเหาจาวเหนือ

2. การสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมจากทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาในจังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ถึงแนวทางการใช้ดนตรีพื้นเมืองล้านนาเพื่อเสริมทักษะการเล่นของวงดุริยางค์เครื่องลมของครูผู้ฝึกสอน 1 ท่านและนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม 50 ท่าน พบว่า ครูผู้ฝึกสอนแนะนำให้ทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่นักเรียนรู้จักนำมาเขียนเป็นเพลงอย่างง่าย ๆ ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเล่นดนตรี และใช้สำหรับการบรรเลงในชุมชนสำหรับโอกาสสำคัญต่าง ๆ และนักเรียนได้ให้ความเห็นว่าบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานควรช่วยพัฒนาทักษะด้านจังหวะ ด้านรูปแบบ (Style) การตีความและการสื่อสารอารมณ์เพลง

2.1 รูปแบบและองค์ประกอบการเรียบเรียงเสียงประสาน

รูปแบบการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม “คะนิงหาล้านนา” เป็นการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงพื้นเมืองล้านนาให้มีลักษณะเป็นแบบคอรอลสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม ประกอบด้วยเพลงย่อยจำนวน 8 เพลง ผู้วิจัยใช้ระบบอิงกุกุญแจเสียงเป็นแนวคิดหลักในการเรียบเรียงเสียงประสาน โดยให้ความสำคัญกับศูนย์กลางเสียง เนื้อดนตรีเป็นแบบแปรแนว มีการใช้การสร้างทำนองรอง การซ้ำหัวลงลำดับทำนอง การเลียนทำนอง การใช้จังหวะขัด การเคลื่อนทำนองแบบสวนทาง การแปรทำนอง และทำนองสีสัน อธิบายวิธีการเรียบเรียงทำนองได้ใน 8 เพลง ดังนี้

เพลงที่ 1 เพลงล่องแม่ปิง มีจำนวนห้องรวม 12 ห้อง ใช้กุกุญแจเสียงบีแฟลต เมเจอร์เป็นหลักในการเรียบเรียงเสียงประสาน มีการสร้างทำนองรอง การใช้จังหวะขัด และการเคลื่อนทำนองแบบสวนทาง เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับเพลง ตอนจบของเพลงล่องแม่ปิงใช้เคเดนซ์กึ่งปิด

ภาพที่ 2 ตัวอย่างทำนองรองของเพลงล่องแม่ปิง

เพลงที่ 2 เพลงปราสาทไหว มีจำนวนห้องรวม 8 ห้อง ใช้โมดเสียงซีเอโอเลียนเป็นหลักในการเรียบเรียงเสียงประสาน เนื่องจากโมดสร้างเสียงประสานที่เหมาะสมกับดนตรีพื้นเมืองล้านนาได้ดี มีการสร้างทำนองรอง เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ และการเคลื่อนทำนองแบบสวนทาง เพื่อให้เสียงประสานมีความหนักแน่นยิ่งขึ้น เพลงปราสาทไหวใช้เคเดนซ์โมดในการทำหน้าที่ยับประโยคเพลง

ภาพที่ 3 ตัวอย่างทำนองรองของเพลงปราสาทไหว

เพลงที่ 3 เพลงระบำไถ่แก้ มีจำนวนห้องรวม 12 ห้อง ใช้กุญแจเสียงอีแฟลต เมเจอร์เป็นหลักในการเรียบเรียงเสียงประสาน มีการซ้ำห้วงลำดับทำนอง ในทำนองหลักและมีการเลียนทำนองในแนวประสาน การสร้างทำนองรองขึ้นในช่วงที่ทำนองหลักไม่เคลื่อนไหว เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของเพลง ตอนจบของเพลงระบำไถ่แก้ใช้เคเดนซ์ปิด

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการเลียนทำนองของเพลงระบำไถ่แก้

เพลงที่ 4 เพลงปุมเป้ง เป็นทำนองที่ครูดนตรีพื้นเมืองล้านนานิยมใช้ในการเรียนการสอน มีจำนวนห้องรวม 14 ห้อง ใช้กุญแจเสียงบีแฟลตเมเจอร์เป็นหลักในการเรียบเรียงเสียงประสาน มีการสร้างทำนองรองในขณะที่ทำนองหลักไม่เคลื่อนที่ เพื่อสนับสนุนทำนองและทำให้เพลงมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ช่วงตอนจบของเพลงปุมเป้งใช้เคเดนซ์กึ่งปิด

ภาพที่ 5 ตัวอย่างทำนองรองเพลงปุมเป้ง

เพลงที่ 5 เพลงฤาษีหลงถ้ำ เป็นทำนองที่ครูดนตรีพื้นเมืองล้านนานิยมใช้ในการเรียนการสอนและนักเรียนรู้จักทำนองนี้ มีจำนวนห้องรวม 11 ห้อง ใช้โมติซิมิกลีเดีย เป็นหลักในการเรียบเรียงเสียงประสาน มีการเลียนทำนองโดยใช้โมทีฟเดียวกับทำนองหลักแต่เริ่มช้ากว่าทำให้เกิดทำนองที่ซ้อนกัน มีการสร้างทำนองรองในขณะที่ทำนองหลักไม่มีการเคลื่อนไหว เพื่อให้เพลงมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น และมีการใช้จังหวะขัด เพื่อเน้นเสียงประสานให้มีความน่าสนใจ ตอนจบของเพลงฤาษีหลงถ้ำใช้เคเดนซ์ปิด

ภาพที่ 6 ตัวอย่างการเลียนทำนองเพลงฤาษีหลงถ้ำ

เพลงที่ 6 เพลงสร้อยเวียงพิงค์ เป็นทำนองที่เลือกจากการที่นักเรียนรู้จักทำนองนี้ มีจำนวนห้องรวม 14 ห้อง ใช้ท่วงทำนองเสียงเอฟเมเจอร์เป็นหลักในการเรียบเรียงเสียงประสาน มีการสร้างทำนองรองในขณะที่ทำนองหลักไม่มีการเคลื่อนไหว เพื่อให้เพลงมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ใช้การเคลื่อนทำนองแบบสวนทางในแนวเสียงประสาน ซึ่งช่วยให้เสียงประสานของเพลงมีความหนักแน่นยิ่งขึ้น ตอนจบของเพลงสร้อยเวียงพิงค์ใช้เคเดนซ์ปิด

ภาพที่ 7 ตัวอย่างทำนองรองของเพลงสร้อยเวียงพิงค์

เพลงที่ 7 เพลงพ่อนสาวไหม เป็นทำนองที่เลือกจากการที่นักเรียนรู้จักทำนองนี้ มีจำนวนห้องรวม 22 ห้อง ใช้ท่วงทำนองเสียงบีแฟลตเมเจอร์เป็นหลักในการเรียบเรียงเสียง

ประสาน มีการเลี่ยนทำนองระหว่างทำนองหลักและทำนองรอง เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของเพลง ใช้การเคลื่อนทำนองแบบสวนทางในแนวเสียงประสาน ซึ่งช่วยให้เสียงประสานของเพลงมีความหนักแน่นยิ่งขึ้น เพลงฟ้อนสาวไหมใช้เคเดนซ์กึ่งปิดในช่วงตอนจบ

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการนำเสนอทำนองหลักและทำนองรองของเพลงฟ้อนสาวไหม

เพลงที่ 8 เพลงหมู่เฮาจาวเหนือ เป็นทำนองที่เลือกจากการที่นักเรียนรู้จักทำนองนี้ มีจำนวนห้องรวม 26 ห้อง ใช้กฎแฉเสียงอีแฟลตเมเจอร์เป็นหลักในการเรียบเรียงเสียงประสาน การสร้างทำนองรองใช้การแปรทำนองและการสร้างทำนองใหม่ มีการใช้ทำนองสี่ส้นโดยการกระจายทำนองให้แต่ละเครื่องดนตรีที่เล่นทำนองหลักอย่างกระตั้นหัน เพื่อเปลี่ยนสีสันทของเพลงให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ใช้การเคลื่อนทำนองแบบสวนทางในแนวเสียงประสาน ซึ่งช่วยให้เสียงประสานของเพลงมีความหนักแน่นยิ่งขึ้น ตอนจบของเพลงหมู่เฮาจาวเหนือใช้เคเดนซ์กึ่งปิด

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการนำเสนอทำนองหลักโดยใช้ทำนองสี่สັນเพลงหมู่เฮาจาวเหนือ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย ด้านของครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาแต่ละท่านมีแนวคิดในการเลือกเพลงที่ใช้สอนโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งการให้ผู้เรียนได้เริ่มเรียนเพลงที่คุ้นหูหรือเพลงที่มีการเคลื่อนไหวทำนองเพียงเล็กน้อย เพื่อให้ง่ายต่อการจำทำนองเพลงและวิธีการเล่นเครื่องดนตรี แล้วจึงให้ผู้เรียนได้เล่นเพลงที่มีความยากมากขึ้นทีละเล็กละน้อยอย่างเป็นลำดับ โดยครูสอนดนตรีพื้นเมือง 4 ท่านมีการใช้เพลงพื้นเมืองล้านนาในการสอนดนตรีรวมกันทั้งหมด 12 เพลง

ด้านของนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลมรู้จักทำนองเพลงเป็นจำนวน 11 ทำนองซึ่งแท้จริงแล้วหากดูตามสถิติบางเพลง เช่น เพลงปุมเป้ง มีนักเรียนที่รู้จักเพลงนี้มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4 จากทั้งหมด 50 คน และเพลงปราสาทไหว มีนักเรียนที่รู้จักเพลงนี้มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14 จากทั้งหมด 50 คน ถือเป็นจำนวนน้อยมาก ซึ่งทั้ง 2 เพลงเป็นเพลงที่ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาใช้สอนทุกคน ผู้วิจัยจึงใช้เลือกทำนองเพลงที่นักเรียนรู้จักน้อยนำมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานวงดุริยางค์เครื่องลม เพื่อให้ทำนองเหล่านี้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ด้านการเลือกทำนองเพลงที่นำมาเรียบเรียงเสียงประสานเป็นผลงานสร้างสรรค์ บทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม มีข้อจำกัดบางประการ เช่น การเคลื่อนของทำนองที่มีการกระโดดของชั้นคู่ที่กว้างมาก มีผลทำให้นักเรียนเล่นเครื่องดนตรียากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Erickson (1983: 12) ที่กล่าวว่า การเล่นช่วงเสียงที่เป็นขอบเขตของเครื่องดนตรีด้วยการกระโดดชั้นคู่ที่กว้างเป็นเรื่องกระทำได้ยากมาก ซึ่งวิธีการบรรเลงในช่วงเสียงที่เป็นขอบเขตโดยใช้ชั้นคู่เสียงที่เคลื่อนเล็กน้อยเป็นวิธีการที่กระทำได้ง่าย ผู้วิจัยจึงเลือกทำนองเพลง 8 เพลง ซึ่งเป็นเพลงที่เหมาะสมทั้งในด้านการใช้สอนโดยครูดนตรีพื้นเมืองล้านนา ด้านการเป็นที่รู้จักของนักเรียน และด้านการเคลื่อนทำนองของทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนา

2. บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมจากทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาในจังหวัดเชียงราย บทเพลง “คะนิงหาล้านนา” เป็นการเรียงเสียงประสานเพลงพื้นเมืองล้านนาให้มีลักษณะเป็นแบบคอรอลสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม

ผู้วิจัยมีการกำหนดเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่บรรเลงทำนองหลักในแต่ละบทเพลงอย่างชัดเจน เช่น เพลงล่องแม่ปิง มีการกำหนดให้ฟลูต คลาริเน็ตแนวที่ 1 และอัลโตแซกแนวที่ 1 ทำหน้าที่บรรเลงทำนองหลัก บ่อยครั้งผู้วิจัยมีการสลับเครื่องดนตรีให้ทำหน้าที่บรรเลงทำนองหลัก เพื่อเปลี่ยนสีสันทันของเพลง หรือมอบหมายให้เครื่องดนตรีที่กำลังบรรเลงทำนองรองหรือเสียงประสานเปลี่ยนหน้าที่เป็นการบรรเลงทำนองหลักร่วมกับกลุ่มเครื่องดนตรีที่กำลังนำเสนอทำนองหลัก เมื่อต้องการให้แนวทำนองหลักมีความเด่นชัดและแข็งแรง เช่น ช่วงท้ายของบทเพลงฟ้อนสาวไหมที่มีการให้ทรัมเป็ตแนวที่ 1 และยูโฟเนียมบรรเลงทำนองหลักร่วมกับฟลูต คลาริเน็ตแนวที่ 1 อัลโตแซกโซโฟนแนวที่ 1 และฮอρνแนวที่ 1 มีการใช้ทำนองสีสันในทำนองหลัก ซึ่งเป็นการกระจายทำนองให้แต่ละเครื่องดนตรีที่เล่นทำนองหลักอย่างกระตือรือร้น เพื่อเปลี่ยนสีสันให้เพลงมีความน่าสนใจ เช่น ช่วงต้นท่อนที่ 2 ของเพลงหมูเหา จาวเหนือ ใช้ทำนองสีสันในการเรียบเรียงเสียงประสานโดยให้ฟลูตและคลาริเน็ตแนวที่ 1 ทำหน้าที่บรรเลงทำนองหลักช่วงหนึ่ง แล้วจึงสลับเป็นทรัมเป็ตแนวที่ 1 บรรเลงทำนองหลัก และช่วงท้ายของทำนองหลักให้เทเนอร์แซกโซโฟน ฮอρνแนวที่ 1 และยูโฟเนียมเป็นผู้บรรเลง

แนวคิดในการสร้างทำนองรอง เกิดขึ้นเมื่อทำนองหลักไม่มีการเคลื่อนไหวหรือมีการเคลื่อนไหวเพียงเล็กน้อย จึงใช้ทำนองรองช่วยสอดประสานเติมเต็มและเพิ่มความน่าสนใจให้กับเพลง บางช่วงเพลงมีการสร้างทำนองรองที่มีลักษณะเป็นการโต้ตอบหรือล้อเลียนกับแนว

ทำนองหลัก โดยมีการจัดวางให้ทำนองรองบรรเลงหลังทำนองหลักประมาณหนึ่งถึงสองจังหวะ เช่น เพลงพ็อนสาวไหมมีการโต้ตอบกันระหว่างกลุ่มเครื่องดนตรีที่บรรเลงทำนองหลักและกลุ่มเครื่องดนตรีที่บรรเลงทำนองรอง ผู้วิจัยใช้การแปรทำนองในการสร้างทำนองรอง เพื่อรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเพลง เช่น เพลงหมู่เฮาจาวเหนือที่ทำนองรองเป็นการแปรทำนองจากทำนองหลักโดยการปรับลักษณะจังหวะและโน้ตในช่วงท้ายเพียงเล็กน้อย

แนวเสียงประสานใช้คอร์ดทั้งรูปพื้นฐานและรูปพลิกกลับ ผู้วิจัยใช้การเคลื่อนทำนองแบบสวนทางหรือใช้จังหวะขัดในแนวเสียงประสานบ่อยครั้งเมื่อต้องการเน้นเสียงประสานหรือต้องการให้เสียงประสานมีความหนักแน่น มีการแทรกเสียงประสานโครมาติกเพื่อช่วยเพิ่มสีสันให้กับเสียงประสาน เช่น เพลงปุมเป้งมีการแทรกคอร์ดโดมันนันทระดับสองรูปพื้นฐานและช่วงตอนจบท่อนเพลงผู้วิจัยเลือกใช้เคเดนซ์ตามความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับทำนองหลัก ซึ่งใช้ทั้งเคเดนซ์ปิด เคเดนซ์กึ่งปิดและเคเดนซ์โมด

ข้อเสนอแนะ

ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมและอนุรักษ์ดนตรีพื้นเมืองล้านนา และสามารถนำผลงานเรียบเรียงเสียงประสานนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนวงดุริยางค์เครื่องลมเพื่อพัฒนาทักษะการเล่นเครื่องดนตรี อีกทั้งสามารถนำเพลงที่ผู้วิจัยเรียบเรียงเสียงประสานไปบรรเลงเพื่อเผยแพร่ให้แก่ผู้ที่สนใจดนตรีพื้นเมืองล้านนา

เอกสารอ้างอิง

- Nakwong, T. (2001). **Kodaly To Practice**. Bangkok: Kasetsart University. (in Thai).
- ธวัชชัย นาควงษ์. (2544). **โคไตส์การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Navigmul, A. (2007). **Folk Song**. Bangkok: TK Park. (in Thai).
- อเนก นาวิกมูล. (2550). **เพลงพื้นบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักอุทยานการเรียนรู้.
- Strategy and Cultural Surveillance Group of Loei Cultural Office. (2012). **Mean of cultural surveillance**. Retrieved September 15, 2016, from <http://province.m-culture.go.th/loei/PR/PR1.pdf> (in Thai).

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย กลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม. (2555). **แนวทาง
การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม**. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2559, จาก <http://province.m-culture.go.th/loei/PR/PR1.pdf>
- Sutthajitt, N. (2012). **Music Education: Principles and Essentials**. 9th ed. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai).
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). **ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Yuangsri, T. (1997). **Music Sing Lanna Dance**. Chiangmai: Suriwong Book Center. (in Thai).
- ธีรยุทธ ยวงศรี. (2540). **การดนตรี การขับ การฟ้อนล้านนา**. เชียงใหม่: สุริวงศ์บุ๊คเซนเตอร์.